

18.8.2022

Yhteenveto työelämätoimikuntien tilannekuvista vuosilta 2020–2021

Opetushallitus on laatinut tämän yhteenvedon perustuen työelämätoimikuntien tilannekuviin näyttöjen toteutuksesta ja osaamisen arvioinnista.

1. Työelämätoimikunnat ja niiden tehtävät

Työelämätoimikuntia on 37 kuluvalle toimikaudella (1.1.2021-31.12.2023). Opetushallitus asettaa toimikunnat kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Toimikunnissa on enintään yhdeksän jäsentä. Jäsenet edustavat työnantajia, työntekijöitä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia sekä opetusalaan.

Työelämätoimikunnat

- osallistuvat näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadun varmistamiseen
- osallistuvat ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen sekä ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittämiseen
- käsittelevät tutkintokoulutuksessa opiskelijan osaamisen arviointia koskevia oikaisupyynnöitä.

2. Tilannekuvien tietopohja

Työelämätoimikunnat käyttivät tietopohjana valtakunnallista seuranta-, palaute- ja arviointitietoa vuosilta 2020 ja 2021. Toimikunnat ovat täydentäneet valtakunnallista tietoa omilla havainnoillaan muun muassa vierailukäynneiltään, oikaisupyynnöistä sekä antamistaan lausunnoista. Vierailukäynnit ovat toimikuntien tekemiä laadunvarmistuskäyntejä näyttöympäristöihin.

Vuoden 2020 suoritustiedot annettiin toimikuntien käyttöön vuoden 2021 keväällä. Tämän ajankohdan jälkeen oppilaitosten tekemät mahdolliset korjaukset KOSKI-dataan eivät näy toimikuntien tilannekuviissa. Sama koskee vuoden 2021 suoritustietojen tilastotietoja, jotka poimittiin KOSKI-tietokannasta 2022 alkuvuodesta. Tarkistetut suoritustiedot julkaistaan Opetushallinnon tilastopalvelussa Vipunen.fi -sivustolla.

Joidenkin oppilaitosten opintohallintojärjestelmiin kirjattujen tietojen siirrossa KOSKI-järjestelmään on edelleen ongelmia arvioijia ja näyttöympäristöä koskien. Tämän vuoksi toimikuntien saamissa tiedoissa on puutteita. Työelämätoimikunnat toivovat järjestelmien kehittämistä erityisesti näiltä osin.

3. Tutkintojen järjestäminen

Osa työelämätoimikunnista esitti huolensa siitä, että koulutuksien järjestäjällä on tutkinnon järjestämislupa, mutta todellisuudessa tutkintoja tai niiden osaamisaloja ei kuitenkaan järjestetä. Toimikunnat eivät pidä koulutuksen järjestäjän kykyä järjestää laadukkaasti tutkintoja uskottavana, jos niiden järjestämiseksi tarvittavaa osaamista ja oppimisympäristöjä ei pidetä yllä.

Toimikuntien huolena on myös se, miten saada tietoa koulutuksen järjestäjistä, jotka käynnistävät tutkinnon järjestämisen pidemmän tauon jälkeen voimassa olevan järjestämisluvan perusteella.

4. Tutkintojen ja tutkinnon osien suorittaminen

Tilannekuvien mukaan tutkinnon suoritusmäärät ovat lisääntyneet erityisesti vetovoimaisilla aloilla. Samoin uudistetut tutkinnon perusteet ovat lisänneet tutkintojen suoritusmääriä monilla aloilla erityisesti ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa.

Valtaosalla opiskelijoista tavoitteena on koko tutkinnon suorittaminen. Tavoitteena tutkinnon osien suorittaminen lisääntyy kuitenkin hitaasti. Syynä hitaaseen kehitykseen saattaa olla se, että pelkkien tutkinnon osien suorittaminen ei tuo aina samaa arvostusta työelämässä, jota koko tutkinnon suorittaminen. Koko tutkinnon suorittaminen nähtiin mm. ravintola-alalla kuitenkin liian pitkänä koulutuspolkuna työelämään.

Työelämässä olevat hakevat tutkinnon osia suorittamalla tiettyä erityisosaamista tai uutta osaamista työelämän muuttuneisiin osaamistarpeisiin, joista mainittakoon teknologian kehitys ja muuttuneet pätevyysvaatimukset. Joillakin aloilla tutkinnon suorittaneet täydentävät osaamista myös heti tutkintotodistuksen saatuaan lisätäkseen työllistymismahdollisuuksiaan.

Talotekniikan työelämätoimikunnan mukaan talotekniikan perustutkinnon suorittajia on yli kaksinkertainen määrä verrattuna työvoimatarpeeseen. Maaseutuelinkeinojen työelämätoimikunta on taas pannut merkille, että iso osa perustutkinnon suorittaneista ei työllisty, vaan opinnot koetaan enemminkin harrastustoiminnan vahvistamisena.

5. Covid19 – pandemian vaikutukset

Työelämätoimikunnat arvioivat tilannekuviissaan myös Covid19 pandemian vaikutuksia. Toimikuntien mukaan tutkinnon suoritusmääriin pandemiassa ei ollut kovin suuria vaikutuksia. Jotkin toimikunnat olivat havainneet opiskelijan keskeytymisiä ja hidastumista. Vaikutukset kohdistuivat kuitenkin eri aloille eri tavoin.

Pandemian aikana näyttöjä oli mahdollista järjestää poikkeussäädöksen perustella työelämän kaltaisissa näyttöympäristöissä oppilaitoksissa, mikäli opiskelijan valmistuminen uhkasi viivästyä kohtuuttomasti.

Toimikuntien mukaan pandemian myötä oppilaitosnäytöt yleistyivät. Aloilla, joilla opiskelijat eivät päässeet työpaikoille oppimaan samaan tapaan kuin normaalissa tilanteessa, myös näyttöjä suoritettiin jonkin verran enemmän oppilaitosten

näyttöympäristöissä, jottei opiskelijan valmistuminen olisi viivästynyt kohtuuttomasti.

Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla korona-aikana rajoitettiin jonkin verran työpaikalle pääsyä mm. opiskelijoiden puutteellisesta rokotussuojasta johtuen (TTL 48§).

Toimikunnat katsovat, että pandemia toi tutkintoprosessiin joustavuutta. Näyttöjä suoritettiin aiempaa useammin etäyhteyksiä hyödyntäen, minkä arveltiin edistäneen myös arvioinnin kaksikantaisuuden toteutumista.

6. Osaamisen arviointi

6.1. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat

Toimikuntien havaintojen mukaan koulutuksen järjestäjien laatimat osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat ovat kehittyneet parempaan suuntaan viimeisen kahden vuoden aikana. Edelleen toimikunnat raportoivat kuitenkin siitä, että osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmien tutkintokohtaisuudessa ja konkreettisuudessa on puutteita, eivätkä ne toimi siten riittävän hyvin arjen työkaluina.

6.2. Näytöt

Tilannekuvien mukaan näyttöjä järjestetään erityisesti perustutkintojen osalta vielä melko paljon oppilaitoksissa. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen näytöt järjestetään huomattavasti useammin työpaikoilla.

Eräät toimikunnat raportoivat siitä, että joidenkin perustutkintojen osalta on tyypillistä, että ensimmäisen pakollisen tutkinnon osan näyttö suoritetaan oppilaitosympäristössä. Koulutuksen järjestäjät perustelivat käytäntöä mm. opiskelijan alaikäisyydellä, ajokortittomuudella, työturvallisuusvaatimuksilla ja potilas/asiakasturvallisuudella. Syiksi mainittiin myös se, että pakollinen tutkinnon osa ei antaisi riittävää osaamista työelämän todellisiin tehtäviin.

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmiin ei ole juurikaan kirjattu syitä oppilaitoksessa järjestettävälle näytölle.

Tilannekuvissa esille tuotuja syitä oppilaitoksissa järjestettäviin näyttöihin ovat muun muassa:

- alueella on pulaa alan työpaikoista
- pk-yrityksillä ja yksinyrittäjillä ei ole resursseja ohjata opiskelijaa eikä näin ollen mahdollista järjestää näyttöjä
- koneiden ja laitteiden puuttuminen työpaikalta
- työpaikalle ei päästetä ulkopuolisia tietosuojasyistä
- opiskelijan ei ole mahdollista tehdä työpaikalla vaadittavia tehtäviä
- työelämän tehtävien osuvuus suoritettavaan tutkintoon on heikko
- on tutkinnon osia, joiden osaamista ei voi näyttää työpaikalla
- pitkät matkat
- opiskelijasta johtuvat erilaiset syyt, kuten alaikäisyys, kielitaito, erityisen tuen tarve ja haasteet sosiaalisissa tilanteissa

Oppilaitoksissa toteutettavia näyttöjä perusteltiin mm. seuraavilla seikoilla:

- näytön organisointi oppilaitoksessa on helpompaa ja nopeampaa
- näyttöympäristöt ovat stabiilimpia ja takaavat tasapuolisen näyttöympäristön kaikille opiskelijoille
- oppilaitoksen tilat vastaavat teknisesti työelämä ympäristöä (opetusmaatilat, kukkamyyvälät, viheralueet, rakennustyömaat, mediapajat yms.), jossa toteutetaan asiakastöitä
- työelämän arvioijille maksettavat korvaukset

Erään toimikunnan esityksen mukaan Opetushallituksen tulisi selkeyttää ohjeistusta näyttöjen raportoinnissa tehtävistä kirjauksista erityisesti siltä osin, milloin suorituspaikaksi merkitään työpaikka ja milloin oppilaitos.

6.3. Arvioijat

Tilannekuvien mukaan arvioinnin kaksikantaisuus näyttäisi toteutuvan aiempaa paremmin. Kyse saattaa olla myös tilastollisesta virheestä, kun ”ei-tietoa” -osuus on samaan aikaan laskenut merkittävästi. Kaksikantaisuuden toteutuminen on kuitenkin selkeä kehittämiskohde edelleen näyttöjen laadukkaassa toteuttamisessa.

Koulutuksen järjestäjille ei ole toimikuntien mukaan yhtenäistä ja selkeää perustelua missä tilanteissa käytetään arvioijana kahta opettajaa. Toimikuntien havaintojen mukaan oppilaitoksissa toteutetuissa näytöissä puuttuu huomattavasti useammin työelämän arvioija, ja arviointipäätöksen tekee kaksi opettajaa. Pandemian aikana työelämän arvioijia on ollut vaikea saada johtuen lomautuksista ja irtisanomisista.

Toimikunnat ovat kiinnittäneet huomiota myös arvioijien arviointiosaamiseen. Myös tutkinnon perusteiden tuntemuksessa on saattanut olla puutteita. Arvioijien osaamisen varmistamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Osa koulutuksen järjestäjistä tarjoaa arvioijille etäperehdytystä, mikä on lisännyt työelämän arvioijien osallistumisesta perehdytykseen. Selkeät verkkomateriaalit ja Parasta osaamista - arviointioppaat ovat yhtenäistäneet käytäntöjä ja selkeyttäneet ohjeistusta ja toimineet arvioijien perehdytyksen tukena toteaa eräs toimikunta.

Eräs työelämätoimikunta esittää, että työpaikkaohjaajalta edellytettäisiin arviointiin liittyvän koulutuksen suorittamista.

7. Hyvät käytännöt

Tilannekuvissa työelämätoimikunnat listaavat monia hyviä käytäntöjä, joista tähän on koottu yleisimmin mainitut:

- oppilaitoksen hyvät työelämäyhteydet ja asioita kehitetään yhteistyön avulla eteenpäin.
- dialogi näyttösuunnitelman työstämisessä opiskelijan, työpaikkaohjaajan ja opettajan kanssa yhdessä
- yhteistyö yli oppilaitosrajojen
- kattava työelämäverkosto ja tiivis työelämäyhteistyö
- laatujärjestelmään on kuvattu prosessit riittävän tarkasti, mikä edistää toiminnan tasalaatuisuutta
- opettajien työelämäjaksot; ne tukevat yhteistyötä ja lisäävät ymmärrystä työpaikalla vaadittavasta osaamisesta ja osaamisen hankkimisen suunnittelusta
- opettajien säännölliset vierailut työpaikoilla

8. Kehitettävää

Työelämätoimikunnat ovat havainneet useita kehittämiskohtaista koulutuksen järjestäjän toiminnassa. Seuraavassa on listattu yleisimpiä kehittämiskohteita:

- työpaikkaohjaajille ja opiskelijoille pakollinen arviointikoulutus
- työelämäyhteistyö
- näyttöympäristöt
- työelämän mukaan saaminen myös oppilaitoksissa toteuttaviin näyttöihin
- työelämäyhteyksien rakentaminen myös pk-yrityksiin
- osaamisen hankkiminen on erotettava selkeästi osaamisen arvioinnista (maaseutuelinkeinot)
- opiskelijat tulee perehdyttää ammattitaitovaatimukseen ja arviointikriteereihin paremmin, jotta he ymmärtävät mitä näytössä pitää osata
- opiskelijapalautteen määrän varmistaminen
- koulutuksen järjestäjien tulee kiinnittää huomiota tietojen kirjaamiseen järjestelmissä, jotta KOSKI-datan laatu paranee.

Toimikunnat ovat havainneet, että arvioinnin tarkistamis- ja oikaisupyynnöprosesseissa on epäselvyyttä sekä koulutuksen järjestäjien että opiskelijoiden kohdalla. Erityisesti toivottiin, että arvioijien tulisi kiinnittää huomiota arvioinnin dokumentointiin opiskelijoiden oikeusturvan toteutumisen varmistamiseksi.

9. Tutkinnon perusteiden kehittäminen

Työelämätoimikunnat ovat kirjanneet tilannekuviinsa tutkintojen perusteiden kehittämiskohteita. Kehittämiskohteet liittyvät mm. tutkinnon osien laajuuksiin, uusiin osaamistarpeisiin ja näyttöympäristöihin.

Toimikunnat olivat havainneet, että laajojen tutkinnon osia näyttäminen työelämän aidoissa työtehtävissä saattaa olla hankalaa, mikä osaltaan johtaa näyttöjen järjestämiseen oppilaitoksissa.

Monet toimikunnat olivat havainneet, että erityisesti aikuisopiskelijoilla ja maahanmuuttotataustaisilla opiskelijoilla on haasteita yhteisten tutkinnon osien suorittamisessa. Syyt tähän ovat olleet moninaisia. Myös yhteisten tutkinnon osien tunnustamisessa on havaittu oppilaitoskohtaisia eriäviä käytäntöjä huolimatta varsin yksityiskohtaisesta ohjeistuksesta. Joillakin aloilla, kuten esim. logistiikka-alalla ja kiinteistö- ja puhtausalalla opiskelijoita ohjataan tästä syystä ammattitutkintojen suorittamiseen, vaikka perustutkinto olisi sopivampi.

Yhteisten tutkinnon osien osaamisen osoittamista tulisi työelämätoimikuntien mukaan integroida aiempaa useammin ammatillisten tutkinnon osien näyttöihin.

Kasvatus- ja ohjausalan työelämätoimikunta alleviivaa, että paikallisten tutkinnon osien laatimisen alueen tarpeeseen tulisi toteuttaa yhteistyössä työelämän ja asiantuntijoiden kanssa, jotta ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet määräytyisivät todellisten tarpeiden mukaan. Koulutuksen järjestäjät voisivat selvittää ensin myös muiden tutkintojen tutkinnon osien soveltuvuutta paikalliseen tarpeeseen.